

SZÓSZÉK – ÍRASZTALA – SZERTARTÁSOK

Lakatos Sándor

Amit tehát szeretnétek...¹

„Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük, mert ez a törvény, és ezt tanítják a próféták.” (Mt 7,12)

Kedves keresztény testvéreim, Isten tiszteletére egybegyűlt hívek! A mai alkalommal emlékezni gyűltünk egyebe, mert a csillagok állása és a történelem folyásának csodás homokórája egy olyan különleges időpontot mutat számunkra, ami nem engedi, hogy hétköznapi tudatlansággal, tiszteletadás nélkül haladjunk el mellette. A mai istentiszteleti szertartás azt a veszélyt hordozza magában, hogy a mai prédikáció inkább egy történelemóra lesz, mintsem imádságra és erkölcsös életre ösztönző tanítás, hiszen annyi minden idekíváncozik és kikíváncozik, hogy lehetetlen nem szóvá tenni azokat a gondolatokat, amelyek az alkalommal adóttak. Nekem tehát arra kell ma törekednem, hogy a jelen gyülekezetet a túlzott historizálástól megóvjam, ugyanakkor eleget kell tennem mindannak, amit az alkalom elvár tőlünk.

Egyházi és városi közösségünk számára meghatározó történelmi pillanatok kell felelevenítsünk, hogy jövőnk megálmodása biztos és helyes alapokon állhasson. Induljunk ki abból, ami a jelenben tényként sorakozik fel előttünk. A székelykeresztúri Unitárius Gimnáziumban, a Múzsák és Erények otthonában, idén a 410 „berdés” diákot az iskola 32 fős tanári kara fogadta az évnnyitón, amelyen hármas ünnepi iskolai évet indítottunk útjára „Berde-év” néven. A ciklus-

¹ Elhangzott 2013. szeptember 22-én a székelykeresztúri unitárius templomban, a Berde Mózes Unitárius Gimnázium alapításának és újraindításának, illetve Berde Mózes halálának évfordulóján.

kezdő osztályokba (vagyis az előkészítő, az ötödik, és a kilencedik osztályokba) beiratkozott diákok az évnyitó ünnepély alkalmával megkapták társaiktól a berdés címeres nyakkendőt, és hiszem, hogy ezzel együtt érezhetővé vált számukra az a befogadó és biztató szeretet, ami iskolai közösségünket jellemzi. Az évnyitón az illetékes intézményvezető ismertette a diákok közösségével, hogy Gimnáziumunk alapítását egyházunk 220 évvel ezelőtt, 1793. július 10-én, a Homoródmáson tartott zsinat alkalmával határozta el. Ma tehát kötelességünk megemlékezni arról, hogy kétszázhusz éves örökségünk büszkeségre ad okot és hűsége kötelez, hiszen ennek a településnek a történelmét és vallási közösségünk megmaradásért folytatott küzdelmét velejében meghatározta ez a zsinati döntés. Ma elmondhatjuk, hogy településünk városjellegének kiformalódásához nagymértékben hozzájárult az, hogy az unitárius hitközösség ide építette fel ezt az oktatási intézményt. Ugyanakkor elmondhatjuk azt is, hogy városi közösségünk kiváló személyiségeinek nagy része szoros kapcsolatban áll az unitárius alma mater történetével. Büszkén emlékezünk azokra az egykori növendékekre, akik későbbi munkájuk során hírnévre tettek szert az erdélyi közművelődésben. Iskolánk büszkeségei közül hadd említsünk meg néhányat: Aranyosrákosi Székely Sándor püspök, történetíró és költő, Kriza János püspök, akadémikus népköltészeti gyűjtő, Berde Mózes, egyházunk legnagyobb alapítványtevője és az 1848/49-es események kiváló alakja, Jakab Elek történész, Marosi Gergely, Simén Domokos, Buzogány Áron, Benczédi Gergely tanárok, egyházi írók, Szabó Gyula író. Az említésre érdemesek sora hosszú, a tanulás pedig igen velős: ez a nagy múltú iskola történelme során számos nagynevű egyéniséget indított útjára, hogy népünk és egyházunk termékeny szolgálói legyenek. Örömteli büszkeségünkben azonban kitörölhetetlenül ott sajog az a 45 év kényszerszünet is, amit 1948-ban egy tollvonással ránk erőltetett az akkori kommunista diktatúra, megálázva és kismizmizve azt a gyönyörű álmot, ami már 1712-ben írásban is megszületett nemes Homoródszentmártoni Bírtó Sámuel kezdeményezésében, és ami végül 1793-ban indult tényleges térhódító útjára.

A 45 évnyi elnyomás után egyházunk 1993-ban kapott jogi lehetőséget arra, hogy a nagy múltú iskoláinkat újraindítsa, így idén ünnepeljük az iskola újraindulásának 20. évfordulóját. Igen, ma már kerekén 20 éve annak, hogy a hallgatásra kényszerült Unitárius Gimnázium újralétesült Fekete János tanár úr igazgatása alatt, és azóta is helyet követel magának a jelen társadalmában jogos és kevésbé jogos szidalmazások, dicséretetek, elutasítások és biztatások közepette. Immár 20 éve annak, hogy növekszik és erősödik ez az intézmény, amelyért nagy áldozatokat hoztak előttünk járó hittársaink, és amelynek létjogosultságát a jelenben sokszor éppen sorainkban ülő hittestvéreink kérdőjelezik meg. De látjuk

és tapasztaljuk, hogy napról napra növekszik azok száma, akik nem csak hisznek a létjogosultságunkban, hanem cselekvően tesznek is annak megvalósulásáért és megmaradásáért. A sok nehézség közepette újraépült intézmény önmagára tállva ragaszkodik nagyszerű múltjához, megkérdőjelezhetetlen jelenéhez és sikeresnek álmódott jövőjéhez.

Az újraalapítás után 2008-ban nyílt arra lehetőség, hogy iskolánk felvegye az unitárius jótévközös fejedelmének, Berde Mózesnek a nevét. Így egészül ki a többszörös évfordulók sora Berde Mózes halálának 120. évfordulójával. A névválasztás nem volt véletlenszerű, hiszen újkori névadónkban olyan személyiséget tisztelünk, aki egyházunk oktatási intézményeinek fejlesztésében meghatározó példát állított elénk. Az 1893. szeptember 22-én Budapesten elhunyt Berde Mózsza halálával egyházunk egyedi jellemet veszített, akinek emlékét a jelenkor őrizni és ápolni hivatott. Berde Mózsza halálával egyházunk olyan tekintélyes összeget örökölt, amelyre Bethlen Gábor fejedelem óta nem volt példa Erdélyben, és amely szilárd anyagi alapot biztosított arra, hogy egyházunk iskolái tovább növekedhessenek anyagiakban és szellemiekben egyaránt.

Amint azt beszédem elején jeleztem, sokrétű, szerteágazó történelmi ismeretekre van szükség ahhoz, hogy a mai nap jelentőségét méltatni és értékelni tudjunk, hiszen ha az itt megfogalmazott adatszerű tények többé-kevésbé ismeretek is közösségünk tagjai számára, ezek a címszerű gondolatok, jelmondatok korosodott mondatok, egyenként számos örömben és szomorúságban dúsz eseményt takarnak. Visszatekintve láthatjuk, milyen helytállásra volt szükség ahhoz, hogy ez az iskola felépülhessen. Olvassuk a jegyzőkönyvekben, hogy kiábrándulástól és csalódásoktól terhes órák leküzdését követelte az élni és tenni akarás, amelynek köszönhetően ma éltehetjük a kétszázhusz éves Gimnáziumot. Bármennyire is törekednénk azokat a láthatatlan percek szavakba önteni, lehetetlenre vállalkoznánk, mert a feljegyzett történések igazi mélységeit csak az tudja igazán helyén becsülni, akinek élete kicsit is összefonódik ennek az iskolának a történetével.

A címszavak és jelmondatok kapcsán hadd kapcsolódjak ahhoz a bibliai tanításhoz, amelyet beszédem alapgondolatául olvastam fel Máté evangéliumából: *„Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük, mert ez a törvény, és ezt tanítják a próféták.”* Sokak szerint az arany szabályként ismert tanítás az, ami minden vallás lényegét egységesen a leginkább kifejezi. A kereszténység a szeretet kettős parancsolata mellett az arany szabályt tekinti a jézusi tanítás jelmondatának. Ez a tanítás már az ókori görögöknél és a Jézust megelőző zsidó kultúrában is ismert volt. Tehát Jézus, mint annyiszor, itt is egy régi bölcsességet épít be tanításába. Hillel rabbi, a zsidóság

nagy tanítója Jézus előtt 30 évvel arra a kérésre, hogy egy mondatban foglalja össze Izráel tanítását, így válaszolt: *„Ne tedd felebarátoddal azt, ami neked rosszul esik”*. Ezt a tételt Hillel a zsidó vallás alapjának tartotta. Szerinte minden más csak a tételhez fűzött magyarázat. Konfucius is így tanított: *„Amit nem kívánsz magadnak, ne tedd mással se!”* Buddha hagyatékában azt olvassuk: *„Ami sem nem kellemes, sem nem örvendetes számomra, hogyan okozhatnám azt valaki másnak?”* Az arab világ vallási bölcse, Mohamed szerint pedig: *„Senki sem igaz hívő közületek, amíg nem kívánja testvére számára ugyanazt, amit magának kíván.”* Ezek a nagy vallásalapítók lényegében mind ugyanazt mondják, mégis megfigyelhetjük, hogy Jézus szavai annyiban másak, hogy pozitív formában vannak megfogalmazva. Míg világszerte ezen bölcselet hagyománya azt tanítja, hogy *ne tedd, amit nem akarsz magadnak...!* s ezzel végső soron bizonyos passzivitásra sarkall, Jézus arra buzdít, hogy *amit akarsz, tedd meg...!* azaz tegyél érte, ha igazán akarsz valamit, nem magadért, hanem másokért! Halljuk meg tehát a jézusi parancsolat biztatását, ami cselekvést kíván a mindenkori tanítványtól, vagyis tőlünk, mindannyiunktól. Szeretetteljes tetteket és tudatos beavatkozást kér ott, ahol híjával van a jó szándék mellett a cselekvés. Ott, ahol jó volna, ha lenne, ott, ahol szükségét érezzük annak, hogy legyen.

Munkálni, alkotni, építeni mindig nehezebb volt, és ma is az, mint kételkedni, megkérdőjelezni, letácsolni. De aki mer igazán nagyot álmodni és vállalja a kihívásokat, annak a lehetetlen ismeretlen marad. Egyháztörténetünkben sokszor idézzük áldott emlékű Abdrudbányai Szabó Sámuel, az iskola első igazgatóját, aki 1795-ben Lázár István püspöknek írt levelén így fakadt panasza: *„Egy-másra tódultak az akadályok, a melyeknek elhárításában egyedül kellett küszködnöm; úgy jártam, mint a kit barátságosan valamely szép folyóvíz mellé hívnak sétálni és sétálás közben a mély vízbe taszítanak, hogy ússzon ha kell egyedül.”* Ma is így jár gyakran a jóhiszemű közösségszolgáló, mégis 1796-ra vesszőből és sárból elkészült az első négy szoba, majd 1798-ig további hat, mely szobák a megálmodott iskola kezdeti fizikai megtestesülése voltak. *„Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük...”* tanít a szentírás és Berde Mózsás, aki ennek a folyamatosan épülő iskolának 9 évig volt diákja. Talán éppen a sok kényelmetlenséget megélve határozta el azt, hogy jótévője lesz egyházának és iskoláinak. Mert látta, hogy mire lenne szüksége a keresztúri, a tordai és a kolozsvári kollégista diáknak, cselekedett, s cselekvő tenni akarása révén érdemelte ki élete végén a „fejedelmi” jelzőt. Nehézségektől ihletve fogalmazódhatott meg benne az a vallomás, amit mi, kései utódok, nem feledhetünk: *„Egész életemben úgyszólván gyermekésem óta egy célért küzdöttem, sokszor gúny és nevetség tárgya voltam, rongyosan jártam, magamtól minden*

élvezetet megvontam, csakhogy az élembe tűzött nagy célt megközelítsem. Meg akartam mutatni, hogy szegény legény is hasznára lehet a társadalomnak, az emberiségnek, nemzetének erős akarattal.”

Berdét mindig befele forduló, önmagához szélsőségesen szigorú, önmegettartó emberként írják le. De volt neki egy sajátos humora is, ami kár, hogy a jellemrajzokban legtöbbször rejtve marad. Benczédi Gergely jegyezte le a történetet, mely szerint egy alkalommal valaki (talán éppen Brassai Sámuel) gúnyolódás céljával újévre egy új „oláh bundasapkát” küldött neki ajándékba, szűrős célzást téve a cserére szoruló kopott sapkájára. Berde az ajándék láttán felnevetett és azt mondta: *„Ezért a kucsmáért nekem búni birtokomon 10 napig fognak ingyen csépelni. Kár, hogy nem küldött többet.”* Sértődés helyett tehát a gúnyolódásban is a gyarapodás lehetőségét látta meg, és tudjuk, hogy egy percig sem a maga javára gyűjtött, mert Benczédi Gergely ugyanabban az életrajzban leírja azt is, hogy magától még az ételt is sajnálta, amikor már betegsége miatt nem tudott dolgozni, mondván *„aki nem dolgozik, ne is egyék”*.

Mindezek ismeretében én hiszem azt, hogy nem csak a székelykeresztúri iskola építésére hagyományozott 100 000 forint teszi Berde Mózes számunkra követendő példaképpé. Hiszem azt, hogy nem csak az a végrendeletbeli nyolcadik paragrafus teszi őt számunkra értékrendünk alapjává, amelyben elrendelte, hogy nagybúni birtoka jövedelméből Kolozsvárott 100, Tordán és Székelykeresztúron 50–50 tanuló részére minden nap egy meleg Berde-cipó kiosztassék, hanem az a jézusi pozitív elkötelezettség, aminek alapján Darkó Béla így ír róla: *„Egyházunknak nem volt szegényebb embere, mint ő, de bőkezűbb, mondhatnók pazarabb jól tevője sem. Neki csak egy kívánsága volt, s az sem magára vonatkozott: maradjon meg egyházunkban a hagyományos áldozatkészség és takarékoság szelleme, mely sok időn át fenntartója volt. Ezt kell szem előtt tartania az egyháznak, amelynek igazi ereje nem az öröklött vagyonban van, hanem azokban az áldozatra kész lelkekben, kik megújuló lelkesedéssel tudnak munkálni és áldozni a köz javáért. Ebben az áldozatra kész munkában örök időkre fénylő és ragyogó példakép gyanánt áll előttünk Berde Mózs, az unitárius jóltevők fejedelme.”*

Újkori hagyományunk szerint idén az évnyitón az iskola nagy épületének parkjában a végzős, tizenkettedikes diákok kézen fogva vezették be az előkészítő osztályos kisdiakokat az iskola közösségébe. Ennek a bevezetésnek szertartásos tükörképe 2014. május 29-én fog megelevenedni, amikor elballagó diákjaink búcsúztatása és megüresedett helyeknek betöltése éppen ezekre, a most bevezetett kisdiakokra hárul. Legyen ez a szertartás egyben egy pozitív biztatás és felhívás városi közösségünk, valamint hitközösségünk számára arra, hogy gyakorlatba ültessük az oly sokat idézett jézusi tanítást, miszerint: *„Amit tehát szeretnétek,*

hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük, mert ez a törvény, és ezt tanítják a próféták.”

Én azt szeretném, ha gyermekeim értékekben gazdag, vallási és nemzeti öntudatban erős, az egymás elfogadásában és tiszteletében jeleskedő közösségben nőnének fel. Ezt kívánom magamnak, gyermekeimnek és minden felebarátomnak. Ezért a jézusi tanítás szellemében, Berde Mózsa példájának lelkületével, ennek az iskolának és közösségnek papjaként és tanáráként a továbbiakban is ezt fogom munkálni, s e kiemelkedő alkalommal erre hívlak és biztatlak téged is keresztény testvérem!

Ámen.